

ВЪЗНИКВАНЕ НА ПРАВОТО В БЪЛГАРИЯ

Възникването на правото в България е свързано със създаването на българската държава, както и с промените, настъпили в нея през VII-XIV в. При анализа на тези процеси се разглеждат предимно сведенията за развитието на правото в съседни на България държави. За целта се вземат предвид общите закономерности при развитието на правото, присъщи за всяка законодателна система от този период.

Още в додържавния период съществуват обичаи, с помощта на които се уреждат отношенията между индивидите в общността. Езическата религия утвърждава непосредствените житейски потребности под формата на различни обичаи. Така в рамките на рода те се приемат като даденост и необходимост.

Със създаването на българската държава през 681 г. започва изграждането не само на държавните структури, но и на правните норми, чрез които да се регулират взаимоотношенията на нейното население, както и тези между властта и управляваните. В тази първоначална фаза на изграждане на новата държава, съставена главно от две различни народности, се сблъскват обичайните правила на двата народа - прабългарския и славянския. Родовите или племенните структури начело със старейшините (като характерни техни органи), обичайноправните норми и процедурни правила са базата на започващото да се изгражда българско право.

Първата фаза в развитието на българското право се нарича дофеодална. Тя започва от образуването на българската държава и завършва с покръстването на българския народ (681 - 865 г.). Това е езическият (дохристиянският) период. През него укрепва не само българската държава, но и обичайното право, а частично и постепенно - и началното българско право, създадено от съответните държавни институции. Нуждата от последното е съчетана с нуждата от създаване на една единна държава и общество, изградени на базата на ред и сигурност, с добра организация и с нормално функциониране. Това общество създава и развива, макар и примитивно, гражданското право в отделни негови клонове.

Съюзният характер на държавата обуславя наличието на административен и правен дуализъм. Първото формирало се право в средновековната българска държава е обичайното право, което по своята същност е система от обичаи на прабългари, славяни и заварено население, които се санкционират от държавата. С нейното възникване някои обичаи на двете племена се запазват, предимно тези, които имат общо социално значение или от които е заинтересована имотната прослойка. Обичаите, които се запазват след създаването на държавата се скрепяват с държавна принуда. Тези от тях, които се санкционират от държавата, придобиват качеството на обичайно-правни норми.

През този първи период всяка от двете общности славяни и прабългари има свое обичайно право. С развитието на българската държава и задълбочаване на феодалните отношения протича процес на взаимно проникване на славянските и прабългарските обичаи. След създаването на самата държава различията между двата етноса постепенно започват да изчезват. В отделните райони възникват специфични правни системи, които се различават по своето съдържание. Днес могат да се видят в различните традиции, запазени в страната.

В зависимост от своя произход, форма, съдържание форми на приложение българското средновековно право се развива като обичайно и писано право, т.е. включва две основни форми. Източниците на феодалното право са оскъдни. До покръстването основното право е обичайното право и обичайната система е единствената действаща по българските земи.

Най-характерни черти на обичайното право са няколко: устна форма - обичайно-правните отношения не са фиксирани в писмени сборници; консерватизъм - характерът на обичайно-правните норми е религиозен, те се прилагат дълго време в непроменяема форма; конкретност и индивидуалност - всяка една от нормите се отнася за точно определен случай; казуистично - не съдържат общи правила. По отношение на съдебна система няма разделение на функциите между съдебните и административни органи. Всички държавни и военни лица могат да извършват правораздаване. Правораздаване извършват и народните събрания.